

Petar Aračić

PASTORAL OBITELJI

Ovaj zadani naslov u sklopu 13. obiteljske ljetne škole može dati naslutiti da se radi o brizi Crkve za obitelj, tj. o svemu onome što crkveno djelovanje u svojim strukturama čini za uspješno ostvarivanje braka i obitelji. Također može dati naslutiti i misao o radu i brizi obitelji za obitelji u ovom području pastoralnog djelovanja, tj. o obitelji kao nosiocu (subjektu) tog specifičnog pastoralala.

I jedno je i drugo naslućivanje dobro i može se reći da je u ovom vremenskom razdoblju upravo sazrelo uvjerenje o odlučnom mjestu obitelji u crkvenom životu i da strukture Crkve, malo-pomalo, sve više prostora posvećuju pastoralu braka i obitelji.

Spomenimo i riječ *pastoral* i asocijacije koje ona pobuđuje. Sjećamo se dobrog Pastira koji poznaje, koji je blizak, koji suosjeća, koji se osobno brine. Dobro je to ne zaboraviti, jer se čini odlučnim za ovo područje (i ne samo za nj) pastoralnog djelovanja.

1. Zajednička svijest o važnosti obitelji

Ovo današnje usmjerenje pažnje prema obitelji ima različite izvore. Vrtoglave promjene u strukturi društvenog života u svijetu uopće stvaraju nove odnose u svim komponentama i života i obitelji napose. U tim procesima nestale su mnoge vrednote, neke su na putu da iščeznu, a nastale su i neke nove. Stvarnost braka i obitelji nije mogla ostati izolirana. Mnogo se toga dogodilo i pozitivno i negativno (usp. PC 4—10) i već odavno i u našim je prostorima počela analiza i posvjescivanje.*

* Dobro je ponovno i s velikom pažnjom listati Zbornik VII *Bogoslovske smotre 1972* koji je posvećen temi: »Kršćanska obitelj u suvremenom svijetu«. Od novijih članaka upućujem na neke: T. TRSTENJAK, »Situacija naše suvremene obitelji s obzirom na religiozne i moralne vrednote«, u *OŽ* 36 (1981) 36—50; V. MIKLOBUŠEC, »Obitelj i kriza njezine biološko-reproduktivne funkcije«, u *OŽ* 37 (1982) 534—550; Isti, »Obitelj i kriza njezine edukativno-socijalne funkcije«, u *OŽ* 38 (1983) 132—146; Isti, »Destabilizacija suvremenog života i obitelji«, u *OZ* 38 (1983) 477—501; J. BALOBAN, »Promjene u hrvatskoj obitelji zadnjih dvadesetak godina« u A. V., *Obitelji, postani ono što*

Društvo je i te kako osjetilo rezultate promjena suočavajući se s mnoštvom novih problema: rastavljeni, nezbrinuta djeca, pobačaji, droga, alkoholizam... Svi ti i mnogi drugi problemi vrlo su često posljedica upravo bolesti društvene ćelije — obitelji. Time se rastače i samo društveno tkivo. Sada možemo dobro razumjeti i ideju o Međunarodnoj godini obitelji (1980.) kada je također održano zasjedanje Sinode biskupa o obitelji u Rimu.

Istodobno su i psihopedagoške discipline novim svjetlom osvijetlile važnost bračno-obiteljskog života za zdrav rast, razvoj i formaciju svakoga ljudskog bića.

Crkva je već Drugim vaticanskim saborom (usp. LG, GS, GE) odlučno usmjerila pažnju na brak i obitelj otkrivajući njihovu specifičnu ali i odlučujuću važnost i mjesto u svojem životu. Tako je i u mnogim posaborskim dokumentima (EN, CT, FC) postalo jasno da »evangelizacija u budućnosti velikim dijelom ovisi o kućnoj Crkvi« (FC 65 c).

U pastoralnom djelovanju već se duže traži model (i modeli) rada s obiteljima, koji bi bili utemeljeni na novijim i produbljenim biblijsko-teološkim, psihopedagoškim i sociološkim spoznajama.

2. *Ljubav: poziv pojedinca i obitelji*

Ljubav — urođeni čovjekov poziv

Različiti pristupi i mnoštvo pristupa i čovjeku i braku kao da su zamračili ono bitno, najvažnije, po čemu je čovjek čovjek. Zato je bilo potrebno izvorno vrednovati čovjeka, ponovno otkriti njegov identitet, njegov iskon, a time i njegovo dostojanstvo. Da se ne gubimo u šumi: čovjek je Božja zamisao, od Boga stvoren. Bog Stvoritelj stvara ga na svoju sliku. Bog je ljubav. U tom odnosu, u tom »biti na sliku«, u tome što je Bog stavio u stvorenje koje zovemo čovjek tražimo identitet čovjeka koji je biće u odnosu. Pobudnica *Familiaris consortio* to jasno izriče: »Ljubav je, dakle, temeljni i urođeni poziv svakog ljudskog bića« (FC 11 b). Zato »čovjek ne može živjeti bez ljubavi. Sam po sebi on ostaje neshvatljivo biće, život mu je lišen smisla ako mu se ne objavi ljubav, ako se ne susretne s ljubavlju, ako je ne iskusi i ne usvoji, ako u njoj živo ne sudjeluje« (RH 10).

Ljubav — bit obitelji

Taj od Boga urođeni poziv za ljubav čovjek (među ostalim) ostvaruje u bračnom i obiteljskom zajedništvu. »Svaka obitelj otkriva i u sebi pronalazi taj neodgodivi poziv koji istodobno određuje njezino dostojanstvo i njezinu odgovornost: obitelji, 'postani' ono što 'jesi'!« (FC 17). Obitelj je u

iesU, Zbornik radova simpozija o pobudnici pape Ivana Pavia II.: *Obiteljska zajednica*. Đakovo 1984, 17—29.

svojoj naravi zajednica ljubavi, i to treba da sve više postaje. Ona je u svojoj naravi zajednica životvorne ljubavi i to treba da sve više postaje. »S gledišta koje dopire do samih korijena zbilje valja reći da su, u konačnici, bit obitelji i njezine zadaće određene ljubavlju. Zbog toga obitelj prima poslanje da čuva, objavljuje i priopćava ljubav, životvorni odraz i stvarno udioništvo u Božjoj ljubavi prema ljudskome rodu i u ljubavi Krista Gospodina prema Crkvi, njegovoj zaručnici« (FC 17 b). Radi se o ljubavi u punom i sveobuhvatnom smislu riječi: ljudskoj, kršćanskoj i sakramentalnoj.[^]

3. Obitelj je živa stvarnost u rastu

Apostolska pobudnica kaže da je obitelj živa stvarnost: »Kao (i) svaka živa stvarnost, i obitelj je pozvana da se razvija i raste« (FC 65). Ta tvrdnja vrlo je važna i upravo ključna za pastoral obitelji. Ako se radi o živoj stvarnosti, onda se naše pastoralno djelovanje ne smije smatrati predmetom, svršenim činom, nego tom živom »biću« treba da omogući rast po *organski* postavljenom pastoralu.

Možda je lakše reći što nije organski pastoral. Nije dovoljno nešto reći, napisati lijepe dokumente, reći da je obitelj kućna Crkva, društvena ćelija .. ., sve to nekako kao cigla na ciglu. Ili — kako se to često čuje i čini: obavimo još to, sredimo to konačno ... kao da se radi o mehaničarskom poslu...

Na obiteljsku stvarnost treba, vidimo to iz crkvenih dokumenata, primijeniti pojam rasta živoga bića. Na ovom je mjestu dobro pogledati kako živo biće raste i koja načela i zakonitosti' iz toga slijede za formiranje odgovarajućeg pastoralnog djelovanja koje ćemo nazvati organski pastoral.

Rast živog događa se iz središta

Rast živog bića događa se iz nutarnjeg životnog počela-principa. To je unutrašnji misterij koji život ima u sebi. Kod čovjeka i obitelji »nutarnje počelo, trajna snaga i konačan cilj takva zadatka jest ljubav: kao što bez ljubavi obitelj nije zajednica osoba, tako bez ljubavi *obitelj ne može živjeti, rasti niti se usavršavati kao zajednica osoba*«. (FC 18 b). Ovdje je jasno rečeno da je to životno počelo stvarnosti »bića« braka i obitelji upravo ljubav. I to nutarnje središte, počelo mora biti živo, zdravo.

Pastoralno djelovanje upravljeno braku i obitelji mora shvatiti da je *najvažnije* u cjelokupnom djelovanju: u svim brakovima i obiteljima osna-

[^] Usp. F. J. H. COX, »La chiesa accompagna la famiglia cristiana« u A. V., *La famiglia, diventa ciò che sei*, 9—20, ovdje 14.

['] Opširnije vidjeti: P. ARAČIĆ, »Pastoral braka i obitelji: načela, etape, strukture i djelatnici«, u A. V., *Obitelji, postani ono što jesu*. Đakovo 1984, 151—167.

uživati u prvom redu to nutarnje počelo — a to je ljubav. Jer doista nema rasta, ni razvoja, ni zrenja ako je mrtvo ili na samrti životni princip ljubavi. Zato prvotni cilj obiteljskog pastoralala treba da bude upravo to: učiniti da počne živjeti i da raste ljubav: supružnička, roditeljska, sinovska, bratska.

Rast se događa polagano i postupno

Svako živo biće raste lagano, a što je složenije, to mu je rast sporiji. To se događa i u braku i obitelji, gdje nalazimo toliko različitih osoba. Svaka od njih ima svoj hod, svoju povijest. Tako napose bračni drugovi, počinjući svoj životni put u dvoje, imaju svoj ritam i svoj rast. Oni pomalo ostvaruju dužnosti koje proizlaze iz njihove nove životne zadaće.

I religiozni je život podložen postupnom razvoju. Bog je svakome čovjeku dao svoje darove, usadio poziv na ljubav i rast prema punini i mjeri koju Bog ima u svojem planu. Tu se događa tajna postupnog otkrivanja Božjega plana i postupnog osvajanja punine savršenstva na koju je čovjek pojedinac osjetio da je pozvan osobno i u zajedništvu s drugima. Tu se ostvaruje pedagogija malih koraka i etapa u životnom hodu. Na ovo nas upozorava Pobudnica kad kaže: »Tako se odvija *dinamičan proces* koji *postupno* vodi naprijed, zahvaljkijući rastućeg ujedinjavanju Božjih darova i zahtjeva njegove konačne i posvemašnje ljubavi u cjelokupnom i društvenom čovjekovu životu. Stoga je potrebno pedagoško napredovanje kako bi pojedini vjernici, obitelji (. . .) *strpljivo* bili vođeni još dalje i dosegli bogatiju svijest i punlju integraciju tog otajstva u svojem životu« (FC 9, kurziv P. A.).

Ovdje treba zapaziti da je za pastoralno djelovanje koje nazivamo organskim *vrijeme* bitna komponenta. Radi se o rastu ljudskih osoba u svim psihološkim, moralnim i duhovnim uvjetima. U komponentu vremena ide i *strpljivost*. Također treba reći da načelo postupnosti nikako ne znači umanjivanje vrijednosti i zahtjevnosti moralnih normi i zapovijedi niti umanjivanje cjelovitosti Ideala.*

Rast se događa ciklički — etapno

»Pastoralno djelovanje Crkve mora biti postupno, među ostalim, i u tome smislu da ono mora slijediti obitelj prateći je korak po korak u različitim etapama njezina oblikovanja i razvoja« (FC 65). Zasiurno se želi reći da činom vjenčanja ne završava sve, nego kao da sve tek počinje. Postoji povijest svake osobe, i sada nastaje postupna gradnja nove stvarnosti od »materijala« tih dviju povijesti. I ta gradnja napose je Intenzivna u doba zaručništva te u vrijeme donošenja odluke da se počne živjeti zajedno u kršćanskoj ženidbi. I upravo ti mladi brakovi i mlade obitelji tre-

* Usp. I. FUČEK, »Prenositi ili priječiti život?« u A. V., *Obitelji, postani ono što jesu*, 48–75, ovdje 66 si.

bajii pomoć crkvenog djelovanja. Zato se također osim priježenidbenog pastoralala, tj. priprave zaručnika, zaručničkog pastoralala, izričito zahtijeva i *poslijezenidheni* pastoral, tj. pratnja i asistiranje obiteljima u svim etapama.

Etapno za pastoral znači i to da sve obitelji nisu na istoj razini u životnom hodu. Razlika je u kvaliteti, mogućnostima i stažu. Svaka ima svoj određeni ritam.

Posljedica ovakvog gledanja na pastoral obitelji jest da nije svaka obitelj pozvana činiti sve. I treba paziti da ne ponavljamo pastoralne grijeha prema obiteljima diktirajući im ponajčešće naše viđenje njih, mjesto da im pomažemo da sami otkriju poziv za ljubav, da sami postanu kritični i da sami svjesno i odraslo odlučuju kao par, kao obitelj pred Bogom, Crkvom i narodom (zajednicom). Nije na nama da odlučujemo mjesto njih.

Zadatak je pastoralala obitelji upravo ta pomoć da parovi otkriju svoj životni poziv, da osjete životno počelo i snagu koja je u njima. Dar sakramenta, dar Isusa Krista ne iscrpljuje se u slavlju ženidbe nego »on prati bračne drugove tijekom čitava njihova života« (FC 56; usp. GS 49).

Posljedica tog događaja i događanja Isusove trajne prisutnosti jest ta da obitelj postaje »spašena zajednica« i »zajednica koja spašava« (FC 49 d). Sve je to jamstvo za uspješan ljudski i vjerski hod i zrenje. To daje sigurnost u pomoć. To daje i pravo na pomoć u svim etapama braka i obitelji.

4. Čemu dati prioritet?

Župska zajednica svjesna odgovornosti

Spomenuli smo organski pastoral koji također znači i cjelovitost, tj. u živom organizmu osnovne stanice Crkve-župe svako područje mora biti zahvaćeno na odgovarajući način — razmjerno. »Svaki oblik organskog pastoralala, nalazio se na bilo kojoj razini, nikada ne može zaobići pastoral obitelji« (FC 70 b). Ovo su snažne i određene tvrdnje. Dobro bi bilo suočiti ih s praksom. Mislim da je onda mnogo toga jasno.

Treba formirati kvalitetnu pripremu zaručnika za vjenčanje s pomoću tečajeva u kojima, osim svećenika, sudjeluju bračni drugovi, pedagozi, psiholozi i liječnici. Time bi se jasnije pokazivala slika Crkve i osjetila briga i podrška zajednice u korist mladih obitelji u početku njihova zajedničkoga života. To treba da postane redoviti način pripreme.[^]

Ovdje želim upozoriti na još jednu temeljnu potrebu: stvoriti određeni razmjerni prostor i za bračne drugove, obitelji, u tom cjelovitom

[^] Opširnije vidjeti: P. ARAČIĆ, »Pastoral priprave za sakrament ženidbe«, u *Katebeza* 1-1983, 40—45.

pastoralu župske zajednice, za odrasle. Tjednu ponudu za različite profile obitelji smatram ostvarivim. Bogatstvo tema gotovo je neiscrpno: od etapa braka, dinamike bračno-obiteljskog života, odgojnih tema, liturgijskih, ostalih vjerskih...

Ovaj dio tog zahvata smatram mogućim u kratkom vremenskom razdoblju, uz konzultacije i suradnju s kadrom koji sada već imamo. Taj bi se plan mogao napraviti u okviru pastoralne regije, i to bez velikih odgađanja.

Formacija djelatnika za obiteljski pastoral

Ovo je naš specifični dugoročni zadatak. Naime, za ovo područje rada potrebno je biti formiran. Ne može se volonterski improvizirati, jer se s jedne strane često radi o kompliciranim zbivanjima, a s druge strane radi se o odraslima gdje je potrebna druga metodologija u pristupu i radu. Na to nas izričito obvezuje Pobudnica: »U svjetlu takve odgovornosti valja shvatiti i važnost *prikladne priprave* svih onih koji će na poseban način sudjelovati u toj vrsti apostolata« (FC 70 c). Radi se o formaciji svećenika i laika, napose bračnih parova koji bi postupno postajali nosioci (subjekti) pastorala obitelji.

Ova formacija treba da bude organizirana na razini pastoralne regije u suradnji s nadležnim školskim ustanovama (ako ih određena biskupija posjeduje) i stručnjacima disciplina koja ulaze u područje pastorala obitelji.

Svaka bi pak župa trebala voditi brigu o tome da sebi osigura i formira potreban kadar. Važno je reći da je potrebno u tu formaciju suradnika uložiti i materijalna sredstva!

Ovdje u dobroj namjeri i kao pohvalu Ističem da sada već gotovo svi vjeroučitelji i vjeroučiteljice u različitim obrazovnim institutima dobivaju potrebnu formaciju za rad s djecom i mladima. I to se i te kako osjeća u kvaliteti rada.

Na ovom području pastorala obitelji slobodno možemo reći da ne ulazimo mnogo u formaciju prikladnih nosilaca tog pastorala. A zar upravo sjeme posijano kroz katehezu ne raste ili se pak ne guši i vene upravo u obiteljskom ambijentu?

Svakako se mora zapaziti dobar pomak u osjetljivosti za obitelj mnogih vjeroučitelja i vjeroučiteljica koji usporedo nastoje ponuditi roditeljima specifične programe, više se povezivati s obiteljskim zajednicama uz svijest da su one »prve odgojne i evangelizacijske sredine« (RNE 71).

5. *Temeljni preduvjet*

Čini mi se vrlo važnim pozvati u pomoć Iskustvo svakog pastoralnog djelatnika koje nam svjedoči o presudnoj ulozi i mjestu obitelji u životu

pojedince, naroda i Crkve. Doista, posve realistički zvuče toliko puta ponavljane Papine riječi: »Budućnost čovječanstva ovisi o obitelji« (FC 86). Zato nam se daje »konkretan i zahtjevan nalog« da »na poseban način ljubimo obitelj« (FC 86). Što sve znači ljubiti obitelj, nabraja ovaj spomenuti broj:

a) Ljubiti obitelj znači vidjeti ono dobro što svaka od njih ima u sebi, vrednote od kojih i za koje živi. Tu se u prvome redu radi o pozitivnom pristupu;

b) Ljubiti obitelj znači poznavati etape životnoga hoda, tipične probleme, zapažati ih i zauzimati se za to da sve iskoristimo za dobro i sretno dozrijevanje i napredak obitelji;

c) Ljubiti znači vjerovati u nutarnju snagu poziva na ljubav koji je dao Stvoritelj i u sakramentalnu milost, znači pomoći da obitelji »ponovno nadu sebe«, postanu svjesne poziva i poslanja;

d) Ljubiti obitelj znači posjedovati pastoralnu strpljivost koja zna da je za napredovanje potrebno vrijeme. Ljubiti obitelj znači imati širinu i mjeru Kristova srca — razumjeti! Zato nas Pobudnica obavezuje (usp. IV. dio) da idemo u susret svima koji su u egzistencijalnom mraku. »Za njih sve neka Crkva ima riječ istine, dobrote, razumijevanja, nade, neka živo sudjeluje u njihovim katkada dramatičnim teškoćama; svima nek pruži svoju nesebičnu pomoć kako bi se mogle približiti uzoru obitelji kakvu je Stvoritelj htio od 'početka' i kakvu je Krist obnovio svojom otkupiteljskom milošću« (FC 65 d).

Zaključak

Ovih nekoliko misli uglavnom je nadahnuto pobudnicom pape Ivana Pavla II. *Obiteljska zajednica (FC)*. Možda postoji opasnost da nam dokumenti ostanu samo to! Kao da sporo prodiru u praksu.

I neka bude dopušteno ponovno spomenuti potrebu organskog pastora koji mora ozbiljno zahvatiti i brak i obitelj. Neka nam opet zazvuče Papine riječi: »Učinite sve da formirate pastoral obitelji! Posvetite se tako prvenstvenom području sa sigurnošću da evangelizacija u budućnosti u velikom dijelu ovisi o 'kućnoj Crkvi'.«*

Nadamo se također skorom zajedničkom i planskom zahvatu na općoj razini naše Crkve u pastoralu braka i obitelji.

- Govor u Puebli 28. siječnja 1979.